

**UNIVERZITET U SARAJEVU
KATOLIČKI BOGOSLOVNI FAKULTET**

**ZNAČENJE TEOLOŠKE ISTINE – „MARIJA POSREDNICA
SVIH MILOSTI“ – ZA POSLANJE CRKVE**

Završni rad

Mentor: Doc. dr. Ljubo Zadrić

Student: Tomislav Čarapina

Sarajevo, 2025.

Sadržaj

SADRŽAJ	2
SAŽETAK	5
Uvod.....	7
1. Posredništvo općenito	9
1.1. Posredništvo u Starom zavjetu	9
1.2. Posredništvo u Novom zavjetu.....	11
2. Posredništvo Krista – Marije – Crkve.....	12
2.1. Krist kao temelj posredništva	12
2.1.1. Krist kao posrednik u kristologiji crkvenih otaca	13
2.1.2. Utjelovljenje kao vrhunac Božjeg milosrdnog djelovanja	14
2.1.3. Milosrđe kao motiv i razlog posredništva	14
2.1.4. Čudesnost i moć Kristova posredništva	15
2.1.5. Hipostatsko sjedinjenje kao temelj posredništva	15
2.1.6. Zaključno	16
2.2. Govor o Mariji kao posrednici svih milosti u kristološkom i ekleziološkom kontekstu 17	
2.2.1. Kristološki temelj Marijina posredništva	17
2.2.2. Ekleziološki temelj Marijinog posredništva.....	18
2.2.3. Zaključno	19
3. Nauk Crkve o Blaženoj djevici Mariji	20
3.1. Blažena Djevica Marija – Bogorodica	20
3.1.1. Biblijsko utemeljenje	21
3.1.2. Dogmatsko utemeljenje.....	21
3.1.3. Povijesni razvoj nauka	21
3.1.4. Teološke implikacije.....	22
3.1.5. Zaključno	22

3.2.	Blažena Djevica Marija – vazda djevica	23
3.2.1.	Djevičanstvo u začecu.....	23
3.2.2.	Djevičanstvo u porodu	23
3.2.3.	Trajno djevičanstvo.....	24
3.2.4.	Teološki značaj Marijina djevičanstva.....	25
3.2.5.	Zaključno	25
3.3.	Blažena Djevica Marija – bez grijeha začeta	25
3.3.1.	Značenje dogme o bezgrešnom začecu	26
3.3.2.	Biblijsko utemeljenje	26
3.3.3.	Liturgijska praksa i pučka pobožnost.....	26
3.3.4.	Teološki razlozi prikladnosti.....	27
<u>3.3.5.</u>	Odnos prema Kristovu otkupiteljskom djelu.....	27
3.3.6.	Zaključno	28
3.4.	Blažena Djevica Marija – dušom i tijelom uznesena na nebo	28
3.4.1.	Temelj vjerovanja u Uznesenje	29
3.4.2.	Kristovo Uzašašće i Marijino Uznesenje	29
3.4.3.	Teološki argumenti u korist Uznesenja.....	29
3.4.4.	Svjedočanstva Predaje i bogoslužja	30
3.4.5.	Zaključno	30
4.	Sustavni govor o teološkoj istini: „Marija posrednica svih milosti“	32
4.1.	Marija posrednica svih milosti – općenito o pojmu i njegovo značenje	32
4.1.1.	Bit posredništva	32
4.1.2.	Krist – jedini i prvotni posrednik	32
4.1.3.	Mogućnost podređenog posredništva.....	33
4.2.	Biblijsko utemeljenje Marijinog posredništva.....	33
4.2.1.	Marijino posredništvo na svadbi u Kani Galilejskoj.....	34
4.2.2.	Isusov govor s križa u Ivanovom evanđelju.....	34
4.3.	Teološke poteškoće	35
4.3.1.	Poteškoća oko Kristova posredništva prema 1 Tim 2, 5	35

4.3.2.	Izostavljanja Marije u govoru o milosti kod Pavla i Ivana?.....	35
4.3.3.	Zaključno	36
	Zaključak	37
	BIBLIOGRAFIJA.....	40

SAŽETAK

Značenje teološke istine – „Marija posrednica svih milosti“ – za poslanje Crkve

Kroz povijest Crkve nastajala su razna nazivlja za Blaženu Djevicu Mariju, neka od njih su i definirane dogme, dok su druga važan dio teološkog govora i rasprava. Jedno od njih je i „Marija posrednica svih milosti“. U našem radu najprije želimo istaknuti važnost pojma posredništva kojega prvenstveno povezujemo sa spasenjskim događajem Isusa Krista, potom ga vezujemo za Crkvu koja ovaj događaj posreduje svijetu, te na posredničku ulogu koju prepoznajemo u životu Blažene Djevice Marije. U središtu je govor o Marijinom posredništvu svih milosti, ali u okvirima govora o jedinom posredniku između Boga i ljudi – Isusu Kristu (usp. 1 Tim 2,5-6 i LG 60; 62) te okvirima poslanja Crkve u svijetu. Unatoč brojnim raspravama prije, tijekom i nakon Drugog vatikanskog sabora, koje su išli do razine prijedloga o proglašenju dogme Marije suotkupiteljice, Mariju se nigdje očito ne naziva „posrednicom svih milosti“. Cilj je kroz ovaj rad prikazati koju ulogu ova teološka istina ima u shvaćanju poslanja Crkve.

Ključne riječi: Posredništvo, Marija, posrednica svih milosti, Crkva, jedini posrednik Krist

SUMMARY

The Significance of the Theological Truth “Mary Mediatrix of All Graces” for the Mission of the Church

Throughout the history of the Church, various titles for the Blessed Virgin Mary have emerged, some of which are defined dogmas, while others are an important part of theological discourse and discussions. One of them is “Mary Mediatrix of All Graces”. In our work, we first wish to emphasize the importance of the concept of mediation, which we primarily associate with the salvific event of Jesus Christ, then with the Church which mediates this event to the world, and finally with the mediating role that we recognize in the life of the Blessed Virgin Mary. At the centre is the discourse on Mary’s mediation of all graces, but within the framework of discourse on the one mediator between God and men – Jesus Christ (cf. 1 Tim 2:5-6 and LG 60; 62) and within the framework of the Church’s mission in the world. Given that – despite numerous debates before, during and after the Second Vatican Council, which went as far as discussions about proclaiming the dogma of Mary as Co-Redemptrix – Mary is nowhere explicitly called “mediatrix of all graces”, the goal is to show through this work what role this theological truth has in the mission of the Church.

Keywords: Mediation, Mary, mediatrix of all graces, Church, Christ the only mediator

Uvod

Pitanje posredništva u teološkom kontekstu predstavlja jedno od najvažnijih područja crkvenog nauka. Kroz čitavu povijest spasenja, od Starog zavjeta sve do Isusa Krista, koncept posredništva je ključan za razumijevanje Božjeg spasenjskog nauma i Njegovog odnosa s čovjekom. Posredništvo nije samo puki teološki pojam, ono predstavlja i živu stvarnost koja je aktualna kako kroz čitavu povijest, tako i danas.

U središtu kršćanske vjere čvrsto stoji primarno, jedinstveno i neponovljivo posredništvo Isusa Krista, pravog Boga i pravog čovjeka, koji je pashalnim otajstvom svakom čovjeku otvorio put prema spasenju. Međutim, u tom Kristovom primarnom i jedinstvenom posredništvu Crkva prepoznaje i posebnu ulogu Blažene Djevice Marije kao posrednice svih milosti. Ova teološka istina postaje središte zanimanja našeg rada, tj. kako predstaviti Mariju kao posrednicu svih milosti u svjetlu primarnog Kristovog posredništva i što to znači za Crkvu?

Cilj rada je ponuditi cjelovit teološki pristup problematici Marijinog posredništva. Imajući za polazište povijesno – teološki razvoj koncepta posredništva od Starog zavjeta do suvremenog učenja Crkve. Osnovna teza je kako Marijino posredništvo ne možemo tumačiti kao konkurentno i suprotstavljeno Kristovom, već jedino kao ostvarenje i služenje unutar Kristovog jedinstvenog posredništva. Marija ni na koji način ne umanjuje Kristovu posredničku ulogu, ona je potvrđuje i čini dostupnijom ljudima kroz svoju potpunu predanost Božjoj volji i kroz svoj jedinstven način sjedinjenja s Kristom.

Metodološki, rad je strukturiran tako da najprije analizira biblijsko-teološke temelje posredništva u povijesti spasenja. Prva cjelina istražuje posredništvo u Starom zavjetu, gdje ključne figure poput Mojsija i proroka pokazuju kako Bog djeluje preko izabranih posrednika. Prelazak na Novi zavjet donosi kvalitativnu novost – u Kristu se posredništvo ostvaruje na „jedincat“ način, jer On kao Bog-čovjek u svojoj osobi sjedinjuje ono što posreduje. Posebnu pažnju posvećujemo kristološkom učenju crkvenih otaca koji su kroz svoja promišljanja o hipostatskom sjedinjenju i Božjem milosrđu postavili temelje za razumijevanje kako božanske tako i ljudske dimenzije posredništva.

Druga cjelina razvija mariološku dimenziju posredništva. Marija se promatra u kristološkom i ekleziološkom kontekstu, pri čemu je naglasak stavljen na njezinu ulogu kao odgovora na Kristovo posredništvo, a ne kao paralelnog ili samostalnog izvora milosti. Analiza pokazuje kako Mariologija, ne samo da ne umanjuje Kristologiju, već je,

upravo suprotno, dublje razumijevanje Marije ključno za potpuno razumijevanje otajstva utjelovljenja i Crkve.

Treća cjelina posvećena je četirima marijanskim dogmama: Bogomajčinstvu, trajnom Djevičanstvu, Bezgrješnom Začecu i Uznesenju na nebo. Svaka od ovih istina promatra se u kontekstu Marijinog posredništva, pokazujući kako sve njezine privilegije proizlaze iz jedinstvene bliskosti s Kristom i uloge u povijesti spasenja. Posebno naglašavamo kako ove dogme nisu izolirane istine, već organski povezane cjeline koje zajedno svjedoče o Marijinom dostojanstvu i pozivu.

Zaključna-četvrta cjelina rada pristupa teološkoj raspravi o Mariji kao posrednici svih milosti. Ovdje se razmatra značenje samog pojma posredništva milosti, odnos između Kristovog prvotnog i Marijinog drugotnog posredništva, biblijska utemeljenja, posebno događaji u Kani Galilejskoj i na Golgoti, kao i teološke poteškoće i prigovori koji se kroz povijest postavljali ovoj istini.

Cilj ovog rada nije samo akademsko istraživanje teološkog pojma, već i prilog dubljem razumijevanju Marijine uloge u životu Crkve i svakog vjernika. U vremenu kada se Mariologija doživljava kao periferan ili čak problematičan aspekt katoličke teologije, ovaj rad želi pokazati kako je ispravno razumijevanje Marije kao posrednice ključno za cjelovito razumijevanje kršćanske vjere. Marija nije konkurencija Kristu, već savršeni primjer onoga što Krist želi postići u svakom vjerniku – potpunu otvorenost Božjoj volji i potpuno sjedinjenje s Njegovim spasenjskim planom.

1. Posredništvo općenito

Koncept posredništva je temeljni pojam u razumijevanju odnosa između transcendentnog i imanentnog, božanskog i ljudskog, te konačnog i beskonačnog. Posredništvo kao teološki i filozofski pojam označava proces ili funkciju povezivanja dvije različite stvarnosti koje su po svojoj prirodi odvojene ili su pak u suprotnosti. U različitim religijskim tradicijama posredništvo se prikazuje kroz različite oblike ili se definira i prikazuje institucionalno. U vjerskim okvirima su svećenici, proroci ili generalno duhovni autoriteti vršili ulogu posredovanja između božanskoga i vjernika. U konačnici, posredništvo je most koji spaja dvije strane, omogućujući komunikaciju i odnos među njima. Teološki gledano, posredništvo prije svega ima soteriološku dimenziju jer je povezano s pitanjem spasenja i otkupljenja. Tako ovaj pojam u kršćanskoj tradiciji dobiva kristološku crtu koja nadilazi sve druge oblike posredništva.

U središtu našega rada je govor o teološkoj vrijednosti posredovanja Blažene Djevice Marije u životu Crkve. Pristupit ćemo analizi ovoga teološkoga pojma i vrijednosti koje iz istog proizlaze, govoreći o posredništvu u cijeloj povijesti spasenja, tj. od Starog zavjeta sve do Krista, jedinog posrednika između Boga i ljudi (usp. Tim 2, 4-6). Zaključno tvrdimo kako je upravo posredništvo sredstvo kojim se Bog služi kako bi ostvario svoj plan spasenja među ljudima.

1.1. Posredništvo u Starom zavjetu

Kada govorimo o posredništvu u Starom zavjetu, potrebno je posebnu pažnju posvetiti Mojsiju. Uloga posredništva između Boga i čovjeka se u starozavjetnim spisima poprilično jasno može shvatiti promatrajući njegov odnos s Bogom i ljudima. Mojsije se u Bibliji više od dvjesto (200) puta spominje u svojstvu naslovnika Božjih priopćenja (*Jahve + glagol + Mojsije i tomu slični izrazi*). On je najizravniji starozavjetni Božji sugovornik kojeg Jahve upućuje, daje mu prostor za komunikaciju s ljudima, od praktičnih stvari i savjeta, pa sve do zakona i u konačnici do njegove uloge u sklapanju saveza Jahve sa Božjim narodom. Njegova posrednička uloga očituje se u prenošenju Božje riječi Izabranom narodu kojega vodi, poštuje i sluša¹. „Na Mojsija se prenosi autoritet i s ljudske strane. Reakcija naroda na prvi navještaj Božje riječi na Sinaju u *Izl* 20 čini ga i službeno posrednikom Božje riječi“². Nadalje, govoreći o Mojsijevom

¹ Usp. Miljenko ODRLJIN, „Mojsije u Židovskoj Bibliji“, *Služba Božja* 51, br. 3-4 (2011), 275.

² Miljenko ODRLJIN, „Mojsije u Židovskoj Bibliji“, 275.

posredništvu, bitno je spomenuti njegovu ulogu u kontekstu posredovanja zakona, a ona se očituje u tome da je svetim piscima bilo važno uz božansko porijeklo zakona, isti pripisati isključivo Mojsiju. Osim što posreduje zakon koji vrijedi za Izraelce, on je preteča i posrednik čitavog pravnog uređenja Izabranog naroda. Iz svega zaključujemo kako je Mojsije najjasniji primjer starozavjetnog posredništva i k tome, najspominjaniji lik Starog zavjeta koji svjedoči o važnosti uloge ljudi koji stoje između Boga i čovjeka kao oruđe u Božjem planu spasenja. Njegova posrednička uloga postaje normom za život Izabranog naroda koji se temelji na sklapanju i čuvanju Saveza sa Jahvom, što ćemo vidjeti i kroz posredničku ulogu proroka.

Proroci su u Izraelu temelj religioznosti i duhovnosti. Ono što ih je u bitnome razlikovalo od vračeva i čarobnjaka – kojih je bilo mnogo u izraelskom okruženju – jest njihova posrednička uloga. Starozavjetni su proroci bili od Boga izabrani ljudi koji stoje između Boga i Izabranog naroda primajući Božju riječ i prenoseći je u konkretnu stvarnost izabranog naroda³. »Ništa ne čini Jahve Gospod, a da osnove svoje ne otkrije slugama svojim prorocima!« (Am 3, 7). Ovaj starozavjetni citat nam možda najbolje opisuje ulogu posredovanja u Starom zavjetu. Kao posrednik između Boga i naroda prorok ima jasnu zadaću: „naviještati riječ Božju narodu, u ime Jahvino govoriti narodu i narod upozoravati na zlo i grijeh te ga neprekidno privoditi Bogu“⁴.

Tako primjerice i prorok Izaija – opisujući proročku službu – naglašava kako svjestan svetosti povjerenog mu poslanja sebe ne smatra dostojnim. No, razlog zašto prihvaća poslanje jest, da ono dolazi od samog Jahve. Jahve simboličnim gestama čisti Izaiju od grijeha i čini ga dostojnim poslanja koje mu je povjerio, što prorok prihvaća. Izaijina posrednička služba se očituje u tome da Bog svoje riječi upućene narodu „stavlja“ u Izaijina usta, a on ih izlaže narodu. Jahve preko svoga posrednika udjeljuje sredstvo kojim će odmetnuti narod provesti kroz još veće kušnje. Prorok kao posrednik ne shvaća zašto posreduje Jahvino kažnjavanje umjesto Njegovo milosrđe, ali nastavlja djelovati trpeći vlastite sumnje i uzdajući se u Jahvu. Na kraju će se pokazati kako je pozadina kušnji koje su zahvatile izraelski narod bio put u kojemu je prorok posredovao milost Božju koja ima spasenjski plan za svakog čovjeka, jer „*Panj će njihov biti sveto sjeme*“ (Iz 6, 13)⁵.

³ Usp. Božo ODOBAŠIĆ, (2004), „Proroci graditelji boljega svijeta“: Božo LUJIĆ, „Starozavjetni proroci“, Priručnici 74, Kršćanska sadašnjost, Zagreb 2004., *Vrhbosnensia*, 8(2), pp. 445-449.

⁴ Adalbert REBIĆ, „Uloga i zadaća proroka u Izraelu“, *Crkva u svijetu* 9, (1974), 334.

⁵ Usp. Adalbert REBIĆ, „Uloga i zadaća proroka u Izraelu“, 334-335.

1.2. Posredništvo u Novom zavjetu

Kada govorimo o posredništvu u Novom zavjetu, na umu trebamo imati sljedeće: „Isus Krist je posrednik spasenja, i to na jedincati način koji je moguć samo njemu“⁶. Odgovor na pitanje, zašto je posrednik na „jedincati“ i „samo njemu moguć način“ poprilično je jednostavan, Krist je jedini pravi Bog i pravi čovjek. Takav je na jedan način bio za vrijeme svog zemaljskog života, a takav je na drugi način i danas u Crkvi, jer „*On je onaj kamen koji vi graditelji odbaciste, ali koji postade kamen zaglavni. I nema ni u kome drugom spasenja. Nema uistinu pod nebom drugog imena dana ljudima po kojemu se možemo spasiti*“ (Dj 4,11-12).

Na Krista kao posrednika trebamo gledati isključivo soteriološki. Osnovni znak susreta s Bogom je spasenja, a posrednik toga susreta je Isus Krist na sljedeći način: Krist boraveći u našem vremenu i prostoru, to vrijeme i prostor čini ujedno i Božjim, pri čemu dolazi do susreta između Boga i ljudi koji vodi prema spasenju. Potrebno je naglasiti kako se taj Isusov boravak u našem vremenu i prostoru ne odnosi samo na povijesno razdoblje Kristova ovozemaljskog života, nego na jednako djelotvoran način i na Kristovu prisutnost u našem vremenu i prostoru preko Crkve u svijetu danas. Dakle, povijest spasenja je povijest susreta s Bogom, a taj susret se ostvaruje preko povijesnoga Isusa i otajstvenog Krista. Kako bismo došli do spasenja trebamo pristupiti Kristu. „Pristupiti Kristu“ sastoji se od dvije strogo neizostavne komponente bez kojih nema niti susreta s Bogom. Te dvije komponente su unutarnji ili osobni boravak s Kristom kojeg pojedinac ostvaruje u vlastitoj privatnosti i vanjski boravak s Kristom kojeg se ostvaruje kroz zajednicu, znakove, simbole i obrede koji su sadržani u Crkvi⁷.

⁶ Ante MATELJAN, „Svećeništvo kao posredništvo biti između Boga i ljudi“, *Vrhbosnensia* 13, (2009), 169.

⁷ Usp. Ante MATELJAN, „Svećeništvo kao posredništvo biti između Boga i ljudi“, 169-171.

2. Posredništvo Krista – Marije – Crkve

Kada se govori o posredništvu u strogo teološkom kontekstu potrebno je izdvojiti tri područja studiranja: Krist – posrednik, Crkva – posrednica i Blažena djevica Marija – posrednica. Budući da je Krist prvi, i kako smo već spomenuli „jedincati“ posrednik, o čemu piše i sv. Pavao, jasno je zašto govor o posredništvu u teološkom kontekstu nije moguć, a da se Krista ne postavi njegovim temeljem. Ako je Krist temeljni posrednik između Boga i ljudi onda bi drugotnu važnost u govoru o posredništvu trebala imati Crkva koju je On sam ustanovio kako bi bila mjesto posredovanja. Uloga Crkve u posredništvu očituje se u raznim stvarima, primjerice sakramenti Crkve su vidljivi znakovi nevidljive Božje prisutnosti koji spajaju božansko i ljudsko.

Treće važnije područje u govoru o posredništvu je spomen i uloga Blažene djevice Marije. Ako bismo o Marijinom posredništvu govorili na temelju novozavjetnih spisa onda dakako, valja spomenuti drugo poglavlje Ivanovog evanđelja gdje Marija posreduje između svog Sina i okupljenih gostiju. Isus čini svoje prvo čudo i pretvara vodu u vino na svadbi u Kani Galilejskoj (usp. Iv 2, 1-12). Izvan evanđeoskog konteksta Blažena djevica Marija se također naziva posrednicom. Bogorodica kroz dvotisućljetnu povijest Crkve zauzima važno mjesto u životima kršćana, kako kroz pobožnosti tako i kroz mnogobrojna svetišta posvećena upravo njoj, zbog čega se ističe i govor o Blaženoj djevici Mariji kao posrednici.

2.1. Krist kao temelj posredništva

Kako smo već prethodno istaknuli, Krista kao posrednika gledamo isključivo u soteriološkom smislu, odnosno u kontekstu vječnog Očevog spasenjskog nauma. Krist je „svjetlo naroda“ po kojemu je namijenjeno spasenje za svakog čovjeka, a o tome jasno govori dogmatska konstitucija „Lumen Gentium“, gdje čitamo kako je “Crkva u Kristu kao sakrament ili znak i oruđe najtješnjeg sjedinjenja s Bogom i jedinstva cijelog ljudskog roda”⁸. Upravo ova rečenica objašnjava zašto je Krist „jedincati“ posrednik. U osobi Krista dolazi do najtješnjeg sjedinjenja ljudskog i božanskog pri čemu posredništvo dobiva jednu sasvim novu dimenziju koja se postavlja iznad svakog drugog posredništva između Boga i ljudi do tad poznatog u povijesti spasenja. Ovo se posredništvo očituje u Kristovom utjelovljenju. Krist posrednik nije čovjek kojega je Bog izabrao, kakva je bila dotadašnja poznata praksa, sada je posrednik sam Bog koji je postao čovjekom. Govor o

⁸ Lumen Gentium 1.

Kristu u soteriološkom kontekstu obuhvaća čitavu povijest spasenja od stvaranja svijeta sve do danas, jer Otac je od samih početaka svoje odabrane predodredio da budu slični slici njegova sina Isusa Krista. Vršeci volju Očevu Krist je na zemlji naviještao nebesko kraljevstvo, i otkrivši nam njegov misterij otkupio svakog čovjeka. Dakle, uloga Krista kao posrednika ima jasan cilj, spasiti svakog čovjeka. Stoga je nužno, kada se govori o Kristu posredniku taj govor staviti u kontekst Božjeg spasenjskog plana koji se vrši i danas kroz misterij euharistije jer „kad god se na oltaru obavlja žrtva križa, kojom „*je bio žrtvovan Krist naše vazmeno janje*“ (1 Kor 5, 7), vrši se djelo otkupljenja“⁹.

Kada govorimo o Kristovom posredništvu, bitan je odnos Krist – Crkva. Crkva je mjesto u kojemu i po kojemu Krist uspostavlja Savez između Boga i ljudi danas. Ona je otajstvo unutar kojeg se događa susret između Boga i čovjeka. Kristovo posredničko poslanje vrši se kroz: 1) uspostavu Crkve utemeljenu na Kristovom propovijedanju Radosne vijesti koja se očituje u ispunjenju obećanja o uspostavi Kraljevstva Božjega; 2) slušajući i prihvaćajući Kristovu riječ, ljudi postaju dio Njegova stada. Kristova djela u vidu čuda svjedoče o tome kako je Kraljevstvo Božje već među ljudima. A u konačnici sama Kristova prisutnost svjedoči već pristiglo Kraljevstvo Božje jer je On kao sluga dao svoj život kao otkupninu. Stoga Crkva, primivši darove Utemeljitelja i držeći Njegove zapovijedi, prima poslanje naviještanja i uspostavljanja Božjeg kraljevstva na zemlji, čime kao takva participira na Kristovom posredničkom poslanju.

2.1.1. Krist kao posrednik u kristologiji crkvenih otaca

S teološkim pitanjem Kristovog posredništva bavili su se i crkveni oci, i to s naglašenim kristološkim problemima: kako objasniti da je Sin Božji, vječni Logos koji je po božanskoj naravi netrpljiv, kao čovjek pretrpio muku i smrt? Istražujući kristološke naglaske govora o Božjem milosrđu – kroz prizmu nauka crkvenih otaca – cilj nam je proučiti kako je oblikovano učenje o Kristu kao posredniku između božanske i ljudske naravi. Kada govorimo o kontradikciji nužnosti trpljenja za milosrđe i netrpljivosti kao vlastitosti božanske naravi, postavlja se pitanje, može li se uopće govoriti o izrazu Božjeg milosrđa u vidu Sina Božjega koji trpi? Pitanje koje izaziva teološki problem direktno povezan s Kristovim posredništvom, jer preko utjelovljenja i trpljenja Krist postaje posrednik između netrpljivog Boga i trpljivog čovjeka.

⁹ Lumen Gentium 3.

2.1.2. Utjelovljenje kao vrhunac Božjeg milosrdnog djelovanja

Kristovo utjelovljenje za crkvene oce je vrhunac Božjeg milosrđa kroz čitavu povijest spasenja. Samo stvaranje je bilo shvaćeno kao izraz Božjega milosrđa, a nakon čovjekova pada u grijeh, „povijest spasenja zapravo postaje povijest neprestanih Božjih milosrdnih izlazaka iz sebe samoga ususret palom i grešnom čovječanstvu“¹⁰.

Leon Veliki naglašava kako je Božje milosrđe očitovano u utjelovljenju Isusa Krista pripremljeno prije negoli je stvoren svijet, prije svih vjekova. Ovako gledajući na Kristovo utjelovljenje, možemo shvatiti kako se ne radi o naknadnom Božjem djelovanju ili o nekoj zakašnjoj odluci, već o jedinom sredstvu univerzalnog spasenja uspostavljenom od postanka svijeta. Na utjelovljenje se gleda kao na plod Božje dobrote, koja se kroz povijest na razne načine približavala ljudskom rodu. Ovakvo razumijevanje Kristova posredništva naglašava kontinuitet Božjeg djelovanja kroz povijest. Krist kao posrednik nije slučajan ili privremen element spasenjskog plana, već odražava vječnu Božju namjeru da ostvari i sačuva savez s čovjekom. Ovakvo motrište crkvenih otaca daje nam teološku podlogu za razumijevanje Krista kao jedinog i nužnog posrednika između Boga i čovječanstva¹¹.

2.1.3. Milosrđe kao motiv i razlog posredništva

Za crkvene oce termin „milosrđe“ značio je „sretno iznašašće“. Ovim terminom su uspjeli „istodobno zadržati o netrpjivosti i nepromjenjivosti božanske naravi Sina Božjega i istinu da je taj isti Sin Božji, ostajući u svojoj božanskoj naravi ono što je oduvijek bio, uzeo ljudsku narav i postao ono što prije nije bio, trpljivim čovjekom“¹². Origen, primjerice ističe kako je utjelovljenje posljedica Spasiteljeva ganuća milosrđem: Spasitelj je vidio kako čovjek stvoren na sliku Njegovu oblači sliku zla, stoga je Spasitelj ganut milosrđem obukao sliku čovjeka. Kod Origena možemo pronaći i smjelu ideju prema kojoj patnja Sina Božjega, koja je istovjetna s ljubavlju prethodi i utjelovljenju i križu¹³.

Proklo Carigradski nam primjerice želi reći kako Onaj koji po naravi ne može trpjeti, po milosrđu postade podložan trpljenju. Nije Krist preko napretka postao Bog, nego je Bog po milosrđu postao čovjekom. Ovaj izričaj nam pokazuje da Kristovo posredništvo

¹⁰ Andrea FILIĆ, „Kristološki naglasci govora o Božjem milosrđu u promišljanjima izabranih crkvenih otaca“, *Nova prisutnost* 15, (2017), 348.

¹¹ Usp. Andrea FILIĆ, „Kristološki naglasci govora o Božjem milosrđu“, 348-349.

¹² Andrea FILIĆ, „Kristološki naglasci govora o Božjem milosrđu“, 350.

¹³ Usp. ORIGENES, „In Genesim Homilia“ I, 13.

nije rezultat ontološke promjene u božanskoj naravi, već je rezultat slobodnog milosrdnog čina kojom Božanska osoba, odnosno Isus Krist – Sin Božji uzima ljusku narav¹⁴. Bazilije Veliki poziva da, na povijest spasenja ne gledamo kao na robovsku poslušnost koja proizlazi iz prisile, već kao dobrovoljnu brigu proizišlu iz milosrđa i dobrote, prema volji Očevoj za svakog čovjeka. Ova dobrovoljnost Kristova posredništva ključna je za razumijevanje kako Sin Božji može biti istiniti posrednik – jer djeluje iz ljubavi, a ne iz nužnosti¹⁵.

2.1.4. Čudesnost i moć Kristova posredništva

Prema Crkvenim ocima Kristovo posredništvo nije samo čin milosrđa nego i izvrsno očitovanje Božjega milosrđa. Sveti Augustin, govoreći o djevičanskom začeću naglašava kako je samo djevičansko začeće čudesno, ali kako je još čudesnije milosrđe prema kojemu se htio roditi Onaj koji se tako mogao roditi¹⁶. Leon Veliki ide još dalje, tvrdeći kako je od svih djela Božjega milosrđa Kristovo raspeće za svijet najčudesnije i najuzvišenije. Ovo motrište pokazuje kako Kristovo posredničko trpljenje nije znak slabosti ili subordinacije, već očitovanje divne moći. Augustin u svojoj korizmenoj propovijedi postavlja retoričko pitanje, govoreći može li postojati veće milosrđe od onoga u kojemu se Stvoritelj nebesa spustio s nebesa, u kojemu se Stvoritelj zemlje obukao u zemaljsku odjeću i u kojemu Onaj koji u vječnosti ostaje jednak Ocu postaje jednak nama u smrtnosti¹⁷. A Grgur nisenski podsjeća kako Sveto Pismo imenom „milosrdan“ opisuje Božju svemoć¹⁸, dok Bazilije Veliki objašnjava kako sama smrt na križu očituje božansku moć tako što se po naravi netrpći Bog po tijelu vezao za smrt da bi nam po svojoj muci udijelio veliku milost – besmrtnost¹⁹.

2.1.5. Hipostatsko sjedinjenje kao temelj posredništva

Kristovo posredništvo svoj teološki temelj ima u hipostatskoj uniji – sjedinjenu dviju naravi u jednoj osobi ili hipostazi Logosa. Leon Veliki te „obje supstancije koje su se sastale u jednu osobu“ naziva otajstvom tolikog milosrđa, te pod sintagmom „Otajstvo

¹⁴ Tomislav Janko ŠAGI-BUNIĆ, *Kristologija Prokla Carigradskog*, (Zagreb: Kršćanska sadašnjost, 2009), 354-355.

¹⁵ Usp. Marijan MANDAC, „Bazilije VELIKI, Duh Sveti, prijevod, uvod i bilješke“ (Makarska: Služba Božja), 1977.

¹⁶ Usp. Aurelije AUGUSTIN, „Ispovijesti VI“ Zagreb, Kršćanska sadašnjost, 1987.

¹⁷ Usp. Aurelius AUGUSTINUS, Sermo 207., in Quadragesima.

¹⁸ Usp. Gregorius NYSSENUS, „De beatitudinibus“, Oratio V, *Patrologiae cursus completus. Series Graeca*, Paris, 1857.-1866.

¹⁹ Usp. Marijan MANDAC, „Bazilije VELIKI, Duh Sveti, 1977.

božanskoga milosrđa“ sažima sve velike kristološke teme²⁰. Na poseban način naglašava Isusovu potpunu jednakost s Ocem koja ostaje prisutna i nakon što je uzeo ljudsku narav, te postao nešto što prije nije bio, stavljajući naglasak na to kako je On pravi Bog i pravi čovjek. Rimski biskup jasno govori o jednom Kristu i Njegovim dvjema naravima, pri čemu naglašava kako Logos nije odvojen od čovjeka niti čovjek od Logosa nego je čitavo Otajstvo zapravo čin smilovanja i rasporedba milosrđa. Kalcedonska formula o jednom te istom Kristu koji se spoznaje „neodjeljivo, neodvojeno, nepretvoreno i nemješano“²¹, dobiva dublji smisao kada se promatra kroz prizmu milosrđa. Ovo hipostatsko sjedinjenje omogućuje da se jednoj osobi vječnog Logosa „mogu i moraju temeljem tog istog sjedinjenja pripisivati vlastitosti i božanske i ljudske naravi“²². Augustin u svom Pismu Volusijan u objašnjava da je Logos „posrednik Boga i ljudi koji je sjedinio obje naravi u jedinstvu jedne osobe, to učinio na milosrdan način“²³. Ovaj „milosrdan način“ sjedinjenje naravi ključan je za razumijevanje kako Krist može biti stvarni posrednik jer u svojoj jedinstvenoj osobi ujedinjuje ono što spaja.

2.1.6. Zaključno

Na osnovu promišljanja crkvenih otaca zaključujemo kako Kristovo posredništvo između Boga i čovjeka ima temelj u hipostatskom sjedinjenju dviju naravi u jednoj osobi, a svoj motiv i razlog u božanskom milosrđu. Krist nije posrednik jer je neko hibridno biće, nešto između Boga i čovjeka, već, jer je u svojoj jedinstvenoj osobi u isto vrijeme u potpunosti Bog i u potpunosti čovjek. Crkveni oci tako pružaju valjan teološki model koji čuva božansku transcendenciju i stvarnost Božjeg milosrdnog približavanja čovjeku. Kristovo posredništvo nije kompromis između božanstva i čovječstva već savršeno ostvarenje i jednog i drugog u jedinstvenoj osobi koja je istovremeno motrište i odredište, put i cilj spasenja.

U konačnici, promišljanja crkvenih otaca pokazuju kako je pitanje Kristova posredništva nerazdvojivo od pitanja Božjeg milosrđa. Krist je posrednik jer je milosrđe postalo osobom – ne u smislu umanjenja Božanstva, nego u smislu njegovog punoga očitovanja u formi pristupačnoj čovječanstvu.

²⁰ Usp. Marijan MANDAC, „*Leon VELIKI, Govori, prijevod, uvod i bilješke*“, (Makarska: Služba Božja), 1993.

²¹ Usp., Heinrich DENZINGER, Peter HUNERMAN, *Zbirka sažetaka vjerovanja definicija izjava o vjeri i čudoredu* (Đakovo: Karitativni fond UPT „ne živi čovjek samo o kruhu“, 2002.), br.302.

²² Andrea FILIĆ, „Kristološki naglasci govora o Božjem milosrđu“, 360.

²³ Andrea FILIĆ, „Kristološki naglasci govora o Božjem milosrđu“, 358-359.

2.2. Govor o Mariji kao posrednici svih milosti u kristološkom i ekleziološkom kontekstu

Pitanje Marijina posredništva u kontekstu jedinstvenog Kristovog posredništva predstavlja jednu od osjetljivijih teoloških tema suvremene Mariologije. Sve više uočavamo kako je moderna dogmatska teologija postala svjesna uloge Mariologije, te kako naglašava njezinu važnost za poimanje kršćanske vjere. No, ipak ističemo kako još uvijek nije dovoljno prepoznato značenje Mariologije za samu teologiju. Stoga, cilj nam je govoriti o Mariji – posrednici svih milosti, nikako u kontekstu konkurencije između Krista posrednika i Marije posrednice, nego prvenstveno o Marijinom posredništvu kao službi i ostvarenju. Pokušat ćemo prikazati kako Mariologija pruža mogućnost razumjeti kršćanstvo dajući nam jasan uvid u temeljne dogme i druge bitne vidove vjere, recimo kristologiju i ekleziologiju²⁴.

2.2.1. Kristološki temelj Marijina posredništva

Čitava Mariologija se temelji na Božjoj objavi u Isusu Kristu. U Kristu, Bog postaje dio povijesti, postaje blizak čovjeku objavljujući se kao Bog ljubavi i Bog usmjeren prema čovjeku. Ovo Božje djelovanje kroz Krista nužno uključuje i druge osobe koje su imale važnu ulogu u povijesti spasenja. Tako, o Bogu gotovo nije moguće govoriti bez čovjeka, što znači kako se Kristovo posredništvo ne ostvaruje u izolaciji već kroz konkretne povijesne osobe, gdje Blažena Djevica Marija zauzima posebno mjesto.

Marija nije konkurentica Kristovu posredništvu, ona je majka onoga u kojemu je utemeljeno čitavo naše spasenje²⁵. Dakle, „mariologiju treba uvijek koncipirati u tom specifičnom marijanskom stanju između neznatnosti službenice i blaženstva u naraštajima“²⁶. Uzimajući u obzir gore izrečeno, možemo govoriti o Mariologiji u kontekstu dramatične teologije slobode. Teološka drama se u Isusu Kristu ostvaruje kao drama koja uključuje božansku i ljudsku ljubav i upravo u takvom dramatičnom odnosu korisno je istaknuti Mariju. Ova dramatičnost pokazuje kako se spasenje ne događa mehanički već kroz slobodan susret između Boga i čovjeka. Ljudska sloboda izaziva dramu u vidu grijeha kojeg čovjek čini, ali izaziva i Božju slobodu koja se očituje u Božjem angažmanu u vidu utjelovljenja i dolaska među ljude.

²⁴ Usp. Ivica RAGUŽ, „Hans Urs von Balthasar i Karl Rahner o Blaženoj Djevici Mariji“, *Bogoslovska smotra* 79, (2009), 813.

²⁵ Usp. Ivica RAGUŽ, „Hans Urs von Balthasar i Karl Rahner o Blaženoj Djevici Mariji“, 830-832.

²⁶ Ivica RAGUŽ, „Hans Urs von Balthasar i Karl Rahner o Blaženoj Djevici Mariji“, 819.

U ovom kontekstu Marijino posredništvo nije nametanje ili zaobilaženje Kristova posredništva, već slobodan odgovor koji omogućuje djelovanje Kristove milosti. Njezino posredništvo nije nešto dodano Kristovu posredništvu izvana, već je izraz temeljne strukture odnosa između Boga i ljudi. U tom kontekstu o Mariji možemo govoriti kao o savršenom odgovoru jer se cijelim svojim bićem, odnosno i duhom i tijelom otvorila Bogu. Ako bismo savršeno kršćanstvo definirali kao potpuno prihvaćanje spasenja koje se pojavilo u osobi Isusa Krista, onda Marija predstavlja savršeno ostvarenje tog prihvaćanja. Ovakvo nam razumijevanje govora o Mariji kao posrednici svih milosti ističe kako nije riječ o paralelnim posredništvima Isusa Krista i Blažene Djevice Marije, odnosno o suprotstavljenim posredništvima Isusa Krista i Blažene Djevice Marije, nego je riječ o posredništvu Blažene Djevice Marije kao odgovoru na posredništvo Isusa Krista²⁷.

Govoreći o Kristovom i Marijinom posredništvu valja još jednom naglasiti kako Kristu bez ikakve dileme pripada primarno Posredništvo. „Sin spram stvorenja i Crkve nikako ne može biti onaj koji prvotno prima, nego onaj koji izvodi“²⁸. Ovo potvrđuje kako Kristovo posredništvo ostaje jedinstveno i primarno – On je onaj koji daje, a ne Onaj koji prima milost. A u tom kontekstu Marijino posredništvo je sekundarno u smislu da prima, odnosno prihvaća ono što joj Krist daje.

2.2.2. Ekleziološki temelj Marijinog posredništva

Govoreći o Blaženoj Djevici Mariji u kontekstu Crkve, možemo reći kako je ona prasluka i uzor Crkve. Marija u sebi ostvaruje samu bit i službu Crkve, tj. predano (*fiat*) primati ono što nam Isus Krist nudi, te zajedno s Njim i djelovati. Ova veza između Mariologije i Ekleziologije osvjetljava način na koji Marijino posredništvo funkcionira. Niti Crkva, poput Marije nije konkurentica Kristu već mu je zaručnica ili u slučaju Marije – majka. Odnos Krista i Crkve ne predstavlja nikakvo monofizitsko miješanje Isusa Krista i Crkve, iako se o Kristu i Crkvi može govoriti kao o jednom Tijelu imajući na umu kako je Krist glava, a Crkva „samo tijelo“. Ako se u Crkvi zapostavi ili zaboravi na Mariju, to znači kako se zapostavlja i zaboravlja Crkva, što govori o važnosti prvo Kristovog, a onda i Marijinog i crkvenog posredništva.

²⁷ Usp. Ivica RAGUŽ, „Hans Urs von Balthasar i Karl Rahner o Blaženoj Djevici Mariji“, 819-831.

²⁸ Ivica RAGUŽ, „Hans Urs von Balthasar i Karl Rahner o Blaženoj Djevici Mariji“, 829.

2.2.3. Zaključno

Marija posrednica svih milosti, teološki se može razumjeti samo u kontekstu Kristova jedinstvenog posredništva. Njezina posrednička uloga nije konkurentna Kristovoj, već je promatramo kao službu i ostvarenje. Teologija, duhovnost i Crkva bez Marije gube jedno od svojih osnovnih središte, čime se dodatno potvrđuje važnost pravilnog shvaćanja Marije kao posrednice. Marija posreduje milosti zato što ih prima od Krista kao jedinstvenog posrednika i prosljeđuje ih čovječanstvu kroz svoju potpunu otvorenost Božjoj volji. Ovakvo razumijevanje može pomoći u shvaćanju kako je Mariologija uvijek kristocentrična, dok Kristologija ne može zaobići mariološku dimenziju utjelovljenja.

3. Nauk Crkve o Blaženoj djevici Mariji

Budući da je Marija usko povezana s Kristom – otkupiteljem, ne čudi što govor o njoj zauzima bitno mjesto u dogmatskom nauku Crkve. Kada bismo postavili pitanje, zašto je Marija toliko povezana s Isusom Kristom?; odgovor bi bio, jer je Bog odvjeka odredio, da u vremenu Sin Božji, druga osoba presvetoga Trojstva, od nje uzme narav čovječju²⁹. Prema tome, Marija je Sinu Božjemu dala sve ono što prema prirodi majke daju djeci, tijelo i ljudsku narav. Sin Božji je ujedno i pravi Marijin sin, a Marija je prava Bogorodica. Njezino je bogomajčinstvo izvor svih izvrsnosti i povlastica koje Marija posjeduje. Zbog ovakve povezanosti s Kristom Marija je Gospa, jer je Krist Gospodin, Kraljica jer je Krist Kralj, itd. No, nije Marija s Kristom povezana samo nazivljem, nego, ako je Isus po naravi bez grijeha, onda je i Marija, ako je Isus čist od istočnog grijeha i Marija je. Isus je oslobođen tjelesnog propadanja u grobu, stoga je i Marija nakon smrti tijelom uznesena na nebo.

Uzimajući sve ovo u obzir cilj nam je u nastavku govoriti kako je: 1) Marija Bogorodica, odakle proizlazi sva njezina svetost i slava koju joj iskazuje Crkva; 2) Marija je bez grijeha začeta, zbog čega je zauvijek ostala čista od svakog grijeha ili grešnog poriva; 3) Marija je vazda djevica jer je kao djevica začela Sina Božjega, kao djevica ga rodila i ostala vazda djevica; i 4) Marija je nakon smrti dušom i tijelom uznesena na nebo³⁰.

3.1. Blažena Djevica Marija – Bogorodica

Katolička Crkva od samih početaka na poseban način štuje Blaženu Djevicu Mariju kao Majku Božju. Takvo štovanje nije slučajno ni naknadno smišljeno, već proizlazi iz temeljne istine kršćanske vjere, a to je otajstvo utjelovljenja Isusa Krista. Marija ima posebnu ulogu u povijesti spasenja jer je usko povezana s Kristom Otkupiteljem i Spasiteljem svijeta, a Crkva uči kako je „Marija s Isusom Kristom najuže sjedinjena; da se Marija ne može i ne smije rastaviti od Isusa“³¹. Cilj nam je prikazati temeljni nauk katoličke Crkve o Blaženoj Djevici Mariji kao Majci Božjoj – Bogorodici, te objasniti koje je značenje i važnost ovog naziva, svečano potvrđenog 431. godine na Efeškom saboru.

²⁹ Ivan BUJANOVIĆ, *Mariologija, Nauk katoličke Crkve o Blaženoj Djevici Mariji materi Božjoj* (Zagreb: Sveučilišna knjižara Fr. Stupana, 1899.), 1.

³⁰ Usp. Ivan BUJANOVIĆ, *Mariologija*, 1-3.

³¹ Ivan BUJANOVIĆ, *Mariologija*, 1.

3.1.1. Biblijsko utemeljenje

Nauk o Mariji-Majci Božjoj ima čvrste temelje u Svetom pismu. U Lukinom evanđelju čitamo kako anđeo Gabrijel poručuje: „*Evo, začet ćeš i roditi sina i nadjenut ćeš mu ime Isus. On će biti velik i zvat će se Sin Svevišnjega [...] Duh Sveti sići će na te i sila će te Svevišnjega osjeniti. Zato će to čedo i biti sveto, Sin Božji.*“ (usp. Lk 1, 31-35). Marija nije začela i rodila tek običnog čovjeka, nego Sina Božjeg, drugu osobu Presvetog Trojstva, koja je uzela ljudsku narav. To još jasnije čitamo u Lukinom evanđelju kroz Elizabetin usklik: „*Ta otkuda meni da mi dođe majka Gospodina mojega?*“ (Lk 1, 43). Elizabeta, nadahnuta Duhom Svetim prepoznaje Mariju kao majku Gospodina, a bitno je spomenuti kako u Bibliji riječ Gospodin označava Boga³².

3.1.2. Dogmatsko utemeljenje

Ključ za razumijevanje Marijinog Bogomajčinstva nalazi se u otajstvu hipostatske unije, odnosno u sjedinjenju ljudske i božanske naravi u jednoj osobi Isusa Krista. Prema nauku Crkve, Marija nije rodila samo ljudsku narav ili samo tijelo, Marija je rodila i osobu, Isusa Krista – Sina Božjeg. Ako je Marija doista majka Isusa Krista onda je ona i Majka Božja – Bogorodica. Ovakav stav proizlazi iz nauka o hipostatskom sjedinjenju u kojemu su Božja i ljudska narav sjedinjene u jednoj i to božanskoj osobi³³. Važno je naglasiti da, kada kažemo kako je Marija Majka Božja, ne mislimo kako je ona rodila Kristovu Božansku narav jer je ona vječna i ne može nastati u vremenu. Marija je rodila Sina Božjeg prema njegovoj ljudskoj naravi, a ta je ljudska narav od prvog trenutka postojanja postala nerazdvojivo povezana s božanskom osobom. Zbog toga je u potpunosti pravilno reći kako je Blažena Djevica Marija rodila Boga.

3.1.3. Povijesni razvoj nauka

Nauk o Mariji kao Bogorodici posebno je naglašen tijekom kristoloških rasprava u petom (5.) stoljeću. Carigradski patrijarh Nestorije protivio se Marijinoj tituli Bogorodica – *Theotokos*, navodeći kako je ona Kristorodica – *Christotokos*. Iza ove, naizgled samo terminološke rasprave stajalo je bitno kristološko pitanje: nalaze li se u Kristu dvije osobe ili samo jedna? Prema nestorijanizmu, Sin Božji i Isus kao čovjek su dvije različite osobe koje su samo moralno sjedinjene. Stoga je Marija majka samo čovjeka Isusa – Kristorodica, nikako Boga – Bogorodica.

³² Usp. Ivan BUJANOVIĆ, *Mariologija*, 7.

³³ Usp. Ivan BUJANOVIĆ, *Mariologija*, 6.

Crkva je odlučno odgovorila na ovaj nauk koji je predstavljao ozbiljnu prijetnju pravovjerju. Efeški sabor 431. godine svečano je proglasio anatemu svima onima koji ne ispovijedaju kako je Isus Krist istinski Bog, a Blažena Djevica Marija istinska Bogorodica. Time je utvrđeno kako je Isus Krist jedna božanska osoba s dvije naravi – ljudskom i božanskom, te kako je Marija prava majka te osobe – Majka Božja³⁴. Tako je Marijina titula Bogorodice postala ne samo izraz marijanskog štovanja nego i temeljni pokazatelj ispravne Kristologije. Kao što su sveti oci naglašavali, samo naziv Bogorodica-sažeto opisuje čitavo otajstvo utjelovljenja potvrđujući kako je Isus Krist u potpunosti i Bog i čovjek u jednoj božanskoj osobi.

3.1.4. Teološke implikacije

Iz Marijinog Bogomajčinstva proizlazi i njezino dostojanstvo koje ju uzdiže iznad svih drugih stvorenja. Crkva naučava kako Marija puna milosti, svojim dostojanstvom nadilazi ne samo sve stvoreno, nego i sve svete. To je logična posljedica Marijine uloge u povijesti spasenja. Marija je Kristu dala tijelo i ljudsku narav, postala je najbliža Božja suradnica u djelu otkupljenja čime je zadobila dostojanstvo iznad svih svetih. Bitno je navesti kako sve što Marija jest i sve što ima, proizlazi iz njezine povezanosti s Isusom Kristom. Marija nije neovisan izvor, ona sve što ima prima od svoga sina. I upravo zbog te jedinstvene bliskosti sa sinom, na Mariju prelaze sve časti dostojne čovjeka: vlastitosti, imena, štovanje, slava i povlastice. Tako, ako je Isus Kralj Marija je kraljica, ako je Isus naš posrednik Marija je posrednica, ako je Isus naše utočište i Marija je³⁵.

3.1.5. Zaključno

Nauk o Mariji Bogorodici nije usputan nauk kojim se bavi katolička Crkva, nego je nauk koji proizlazi iz samog središta kršćanske objave – utjelovljenja. Ako Mariju priznajemo kao Bogorodicu, onda priznajemo i Krista kao pravog Boga i pravog čovjeka u jednoj božanskoj osobi. Kroz povijest je Crkva branila ovu istinu ne samo kao izraz Marijina štovanja, već i kao zaštitu pravovjernog nauka o Isusu Kristu. Marijino Bogomajčinstvo je izvor svih ostalih njezinih izvrsnosti i privilegija. Iz toga proizlaze i njezino bezgrešno začecje, njezino djevičanstvo i njezino uzašašće na nebo. Dakle, sve što Crkva naučava o Mariji može se razumjeti jedino u svjetlu Marije kao Majke Božje. Stoga, kada katolici štiju Mariju kao Bogorodicu, ne umanjuju Kristovu veličinu, već je, dapače potvrđuju. Jer kako bi Marija bila Majka Božja ako Krist nije pravi Bog. Nauk o

³⁴ Usp. Heinrich DENZINGER, Peter HUNERMAN, *Zbirka sažetaka vjerovanja*, br. 301-303.

³⁵ Usp. Ivan BUJANOVIĆ, *Mariologija*, 2.

Bogorodici ostaje neprocjenjivo blago katoličke Crkve i siguran put za bolje razumijevanje osobe Krista i otajstva spasenja³⁶.

3.2. Blažena Djevica Marija – vazda djevica

Kao što smo već prethodno rekli, Marija kao Majka Božja zauzima posebno mjesto u povijesti spasenja. Njezino Bogomajčinstvo neodvojivo je povezano s otajstvom spasenja, dok Marijino djevičanstvo predstavlja posebnu čast koja potvrđuje nadnaravni karakter otajstva utjelovljenja. Crkva još od samih početaka Marijino djevičanstvo brani kao neprocjenjivu vrijednost naučavajući kako je ona djevica *virgo ante partum, in partu et post partum*, odnosno prije poroda, u porodu i nakon poroda³⁷.

3.2.1. Djevičanstvo u začeću

Katolička Crkva oduvijek vjeruje i naučava kako je Marija začela Isusa bez sudjelovanja muža preko nadnaravnog djelovanja Duha Svetoga. O tome nam svjedoči Sveto pismo kada govori „*Duh Sveti sići će na te i sila će te Svevišnjega osjeniti*“ (Lk 1, 35). Ovim se riječima potvrđuje kako se začeće Isusa Krista dogodilo na posve nadnaravan način, pritom štiteći netaknuto djevičanstvo njegove majke. Marijin odgovor na anđelov navještaj proizlazi iz njezinog pitanja „*kako će to biti kad ja muža ne poznajem*“ (Lk 1, 34). Ove Marijine riječi mogu oci koristiti kao dokaz kako se Marija već zavjetovala na vječno djevičanstvo. Nije to bilo jednostavno pitanje o sadašnjem stanju, već izraz čvrste odluke i potpune posvećenosti Bogu. Marija nije sumnjala u istinitost anđelovih riječi, ali joj je bilo potrebno razumjeti na koji način će se obećanje ispuniti u skladu s njezinim zavjetom.

Marijino djevičansko začeće nije narušilo njezino tjelesno djevičanstvo. Ovaj se nauk može potkrijepiti terminom *sigillum virginitalis* prema kojemu je pečat djevičanstva ostao netaknut jer je djelovanje Duha Svetoga bilo u potpunosti unutarnje. Iako je Marija začela bez sudjelovanja muža, ona je u potpunosti Majka Božja jer je od njezina tijela postalo tijelo Isusa Krista. Prema tome njeno Bogomajčinstvo je potpuno, ali je ostvareno na poseban i nadnaravan način kojim se potvrđuje božanstvo rođenoga – Isusa Krista.

3.2.2. Djevičanstvo u porodu

To da je Marija rodila Isusa ostajući djevica predstavlja još „veće čudo“ od Marijinog djevičanskog začeća. Crkva naučava kako je Marijina djevičanska utroba ostala netaknuta

³⁶ Usp. Ivan BUJANOVIĆ, *Mariologija*, 3-12.

³⁷ Usp. Heinrich DENZINGER, Peter HUNERMAN, *Zbirka sažetaka vjerovanja*, br. 503.

iako je Isus istinski izišao iz nje. Ovdje se ne radi o nekom simboličkom ili duhovnom rođenju, nego o stvarnom rođenju, samo na način kojim je sačuvano majčino djevičanstvo. Sveti oci potvrđuju i nagovještaj ove istine nalaze kod Ezekijela (usp. Ez 44, 1-2) koji govori o vratima koja ostaju zatvorena jer je kroz njih prošao sam Bog. Prema njima ta zatvorena vrata predstavljaju Mariju koja je djevica i prije poroda i poslije poroda. Ovaj starozavjetni tekst za kršćansku tradiciju predstavlja jedan od najbitnijih dokaza Marijinog djevičanskog poroda. Na pitanje kako je moguće da Marija rodi, a pritom ostane djevica oci odgovaraju, pozivajući se na Božju svemoć i uzimajući za primjer uskrslog Krista koji je prema Ivanovu evanđelju ulazio kroz zatvorena vrata (Usp. Iv 20, 26)³⁸. Duh Sveti je po svojoj moći Mariji dao da bez muževog sudjelovanja Isusu dadne sve ono što ostale majke daju djeci, ali bez narušavanja tjelesne cjelovitosti.

Iz toga da je Marija djevičanski rodila Isusa proizlazi kako ga je rodila bez boli i trudova koji inače prate rađanje. Takvo rađanje je posljedica Marijine čistoće od istočnog grijeha, jer su ženski bolovi pri porodu posljedica istočnog grijeha u vidu kazne. U prilog tvrdnji kako se Marija porodila bez bolova govori i citat iz evanđelja „*i porodi sina svoga, prvorođenca, povi ga i položi u jasje*“ (Lk 2, 7). Dakle, Marija je sama povila Isusa, ne trebajući ničiju pomoć, što potvrđuje odsutnost trudova i boli pri porodu³⁹.

3.2.3. Trajno djevičanstvo

Marija je ostala djevica i nakon rođenja Isusa Krista. Crkva ovu istinu potkrepljuje izrazom *semper virgo*, odnosno vazda djevica. Iako ova istina nije u izravnoj vezi s otajstvom utjelovljenja kao djevičanstvo u začeću i porodu, ona služi Mariji na slavu, te potvrđuje njezinu posvećenost Bogu. Prigovor na Marijino trajno djevičanstvo najčešće se temelji na novozavjetnim izrazima „*braća Gospodinova*“. Međutim, biblijska i povijesna istraživanja pokazuju kako se u hebrejskoj tradiciji ovaj izraz koristio kako bi označio različite stupnjeve srodstva među ljudima. U teološkom sukobljavanju između svetog Jeronima i Helvidija, po pitanju Marijinog trajnog djevičanstva, sveti otac naglašava kako je besmisleno tvrditi kako je Josip koji je od anđela saznao za Marijinu trudnoću ikada mogao narušiti njezino djevičanstvo. Štoviše, Crkva naučava kako je i sam sveti Josip živio djevičanski, što je samo dodatni argument u prilog svetosti njihovog braka koji je bio isključivo usmjeren na odgajanje Sina Božjega⁴⁰.

³⁸ Usp. Ivan BUJANOVIĆ, *Mariologija*, 21-22.

³⁹ Usp. Ivan BUJANOVIĆ, *Mariologija*, 19.

⁴⁰ Usp. Ivan BUJANOVIĆ, *Mariologija*, 24-25.

3.2.4. Teološki značaj Marijina djevičanstva

Teološko značenje Marijinog djevičanstva ima vrijednost koja nadilazi samo puko čuvanje tjelesne čistoće, ono je znak i potvrda božanstva Isusa Krista. Prema, do sad napisanom, možemo zaključiti kako postoje četiri razloga zašto je prikladno da se Isus Krist začne i rodi od djevice. 1) Zbog časti koja pripada Bogu Ocu, On ne bi trebao imati suparnika po pitanju očinstva nad Sinom; 2) zbog samog Sina koji se utjelovljuje u srcu a da ne povrjeđuje; 3) zbog Kristove čovječje naravi koja ne smije biti kompromitirana grijehom, i; 4) zbog samog smisla utjelovljenja, tj. pokazati ljudima kako mogu postati djeca Božja, ne po tijelu, već po Duhu⁴¹. Marijino djevičanstvo razotkriva grešnost svijeta suprotstavljajući se pohoti kao posljedici istočnog grijeha. A njezina čistoća predstavlja povratak u izvorno stanje čovjeka prije pada, u kojemu tijelo nije bilo suprotstavljeno duhu. Ona je nova Eva koja svojom poslušnošću i čistoćom vraća ljudsko dostojanstvo na prvotnu svetost-svetost stvaranja, tj. ono što je grijehom i neposluhom učinila prva Eva, na izvornu svetost vraća Marija.

3.2.5. Zaključno

Nauk Crkve o Marijinom djevičanstvu prije, tijekom i poslije poroda nije tek neka pobožna predaja, nego istina čvrsto utemeljena na Svetom pismu i u apostolskoj predaji. Ovu istinu sveti oci jedinstveno svjedoče, liturgija ju slavi, a vjerni puk štuje kao Marijinu izvanrednu povlasticu koja potvrđuje njezinu jedinstvenu ulogu u povijesti spasenja. Ova istina nam govori o moći koja nadilazi prirodne zakone i o svetosti koja je Mariju učinila dostojnom majkom Spasitelja, te o dostojanstvu samog čina utjelovljenja Isusa Krista. Marijino djevičanstvo nije samo povijesno – teološka činjenica, već poticaj na čistoću srca koju nam Marija kao uzor daje kroz potpunu predanost Bogu. Njezin *fiat* nam ostaje kao stalni primjer kako s vjerom prihvatiti Božju volju u poniznosti i sebedarju⁴².

3.3. Blažena Djevica Marija – bez grijeha začeta

Učenje o Marijinom bezgrešnom začecu predstavlja jedno od najdubljih i najznačajnijih dogmatskih članaka u povijest Crkve. Papa Pio IX. je 1854. godine bulom *Ineffabilis Deus* svečano proglasio kako je Blažena Djevica Marija „u prvom času svoga začeca, po posebnoj milosti i povlastici svemogućega Boga, predviđajući zasluge Isusa Krista Otkupitelja ljudskoga roda, bila očuvana neokaljanom od svake ljage istočnoga

⁴¹ Usp. Ivan BUJANOVIĆ, *Mariologija*, 19.-33.

⁴² Usp. Ivan BUJANOVIĆ, *Mariologija*, 13-32.

grijeha⁴³. Ova istina, iako dogmatski definirana tek u devetnaestom (19.) stoljeću, čvrsto je utemeljena u apostolskoj predaji i vjeri Crkve još od samih početaka.

3.3.1. Značenje dogme o bezgrešnom začeću

Kada Crkva naučava kako je Marija začeta bez ljage istočnog grijeha, to ne znači kako su je njezini roditelji začeli bez tjelesnog općenja, kao što je, recimo Krist začet po djelovanju Duha Svetoga. Marija je začeta na prirodan način kao i svi ljudi. Međutim, ono što Marijino začeće čini specifičnim jest činjenica kako je u samom trenutku začeća, kada joj je duša ulivena u tijelo, bila sačuvana od ljage istočnog grijeha po djelovanju milosti Božje. Istočni grijeh, još od prvoga čovjeka nasljeđem prelazi na sve ljude prirodnim rođenjem. Prema ovoj postavci Marija bi kao potomak prvih ljudi bila podložna spomenutom grijehu. Ipak, Bog ju je od toga izuzeo posebnom povlasticom, ne zato što joj nije bilo potrebno otkupljenje, već zaslugom Isusa Krista. Isus Krist je i njezin Spasitelj, ali ju je spasio na poseban način, sačuvavši je da ne padne u grijeh, umjesto da je oslobodi iz grijeha nakon što je u njega upala⁴⁴.

3.3.2. Biblijsko utemeljenje

Iako se u Svetom pismu nigdje ne nalazi izričita izjava o tome kako je Marija bezgrešno začeta, postoje odlomci koji se prema tradiciji koriste kao nagovještaji ove istine. Jedan od ključnih odlomaka je Post 3, 15: „*neprijateljstvo ja zamećem između tebe i žene, između roda tvogega i roda njezina: on će ti glavu satirati, a ti ćeš mu vrebati petu.*“ Ovaj isječak govori o neprijateljstvu između žene i đavla, te njihovog potomstva. Ako bi Marija bila i na trenutak podvrgnuta grijehu, između nje i đavla ne bi bilo neprijateljstva, jer bi u trenutku grijeha bili na istoj strani, što bi značilo kako je Marija odvojena od onoga koga je rodila – Sina Božjega. Upravo zbog toga Crkva naučava kako je ovaj tekst nagovještaj Marijine potpune slobode od grijeha⁴⁵. Nadalje, anđeoski pozdrav u Lk 1, 28: „*zdravo, milosti puna*“ ukazuje na potpunu milost koju je primila i kroz koju je potpuno oslobođena ljage grijeha. Ove se riječi mogu tumačiti kao potvrda kako je Marija bila počašćena svakom milošću, te oslobođena od svake ljage grijeha.

3.3.3. Liturgijska praksa i pučka pobožnost

Još prije dogmatske definicije iz 1854. godine, Crkva je u liturgiji slavila spomen na *Začeće Blažene Djevice Marije*. U istočnoj Crkvi ova svetkovina potječe još iz razdoblja

⁴³ Pio IX. „Prijevod bule Ineffabilis Deus“ *Služba Božja* 4 (2004.), 88.

⁴⁴ Usp. Ivan BUJANOVIĆ, *Mariologija*, 36.

⁴⁵ Usp. Ivan BUJANOVIĆ, *Mariologija*, 38-40.

između sedmog (7.) i osmog (8.) stoljeća, dok se na zapadu popularizirala za vrijeme srednjega vijeka⁴⁶. Sama činjenica kako je Crkva Marijino bezgrešno začeće slavila kao svetkovinu, govori nam koliko je ona kroz povijest bila čvrsto uvjerena u Marijinu svetost i čistoću od samog početka. Crkva slavi rođendane samo triju osoba povijesti spasenja: Isusa Krista – Blagovijest, Ivana Krstitelja – posvećen tek u majčinoj utrobi, i Marija – čije je začeće jedino od početka smatrano svetim. I upravo ovakav povijesno – liturgijski odnos nam govori o važnosti dogmatske definicije Marijinog bezgrešnog začeća.

A pučka pobožnost je kroz čitavu povijest prepoznavala Mariju kao istinski od grijeha čistu. Tako je među pukom Mariji pripalo nazivlje: *prečista, neoskvrnjena, potpuno sveta*, itd. *Sensus fidei* ili osjećaj vjere, odavna prisutan u kršćanskom puku predstavlja bitan element govora o Blaženoj Djevici Mariji kao bezgrešno začetoj⁴⁷.

3.3.4. Teološki razlozi prikladnosti

Katolički teolozi sastavili su niz argumenata pomoću kojih se prikazuje prikladnost i smislenost Marijinog bezgrešnog začeća. Neki od najvažnijih među njima su: 1) dostojanstvo Marije kao majke Božje. Marija je postala majka Sina Božjega, i kao takva trebala je biti dostojno prebivalište Riječi Božje. Postavlja se pitanje bi li Sin Božji koji je u potpunosti svet mogao prebivati u utrobi koja je ranjena grijehom; 2) Marija je usko povezana s Kristom u Njegovom djelu otkupljenja. Ona nije samo pasivno sudjelovala u otkupiteljskom planu, nego je svojom vjerom i pristankom postala aktivni sudionik otkupljenja. Kao nova Eva, Marija stoji uz novog Adama – Krista u borbi protiv đavoljeg kraljevstva. Zbog toga priliči da Marija kao takva bude slobodna od grijeha; 3) prema anđelu Marija je puna milosti. Ako je puna milosti, u Mariji nema mjesta grijehu. Potpuna milost i prisutnost grijeha ne mogu istovremeno biti prisutni u duši⁴⁸.

3.3.5. Odnos prema Kristovu otkupiteljskom djelu

Važno je naglasiti kako učenje o Marijinom bezgrešnom začeću ni na koji način ne umanjuje univerzalnost Kristova otkupiteljskog djela. Zapravo Marija je također otkupljena po Kristu samo na drugačiji, već ranije spomenuti način. Marija je sačuvana od grijeha, odnosno bezgrešno je začeta, ne po svojim zaslugama, nego po zaslugi Isusa Krista. Dakle, njezino bezgrešno začeće nije neovisno od Kristovog otkupiteljskog plana,

⁴⁷ Usp. Ivan BUJANOVIĆ, *Mariologija*, 51-53.

⁴⁸ Usp. Ivan BUJANOVIĆ, *Mariologija*, 38.-51.

nego je, naprotiv, ono plod istog. Tako možemo reći kako je Krist otkupio Mariju *par excellence* – na savršen način⁴⁹.

3.3.6. Zaključno

Dogma o Bezgrešnom začeću Blažene Djevice Marije predstavlja cjelovit nauk Crkve o spasenju. Ona nije neki izolirani nauk, već doktrina duboko povezana s učenjem o otajstvu utjelovljenja, o istočnom grijehu, o svetosti i u konačnici o otkupljenju. Istina o Marijinom bezgrešnom začeću ističe veličanje Božje svemogućnosti koja je kadra stvoriti čisto prebivalište za svoga Sina, istovremeno naglašavajući kako se kod te svemoći radi o plodu Kristovih zasluga.

Blažena Djevica Marija – bez grijeha začeta, predstavlja znak nade za sve ljude. Ona na savršen način – kao žena od grijeha oslobođena – pokazuje što je sve Bog svojom milošću kadar učiniti. U njoj prepoznamo spasenjski plan koji Bog ima za svakoga čovjeka, plan koji je kod Adama propao i koji je u Kristu obnovljen. Stoga, Marijino bezgrešno začeće nije privilegija dana jednoj osobi, već garancija otkupljenja i proslavljanja svakog vjernika.

3.4. Blažena Djevica Marija – dušom i tijelom uznesena na nebo

Među brojnim povlasticama i titulama koje Marija posjeduje i o kojima smo do sad govorili, potrebno je i posebnu pažnju posvetiti dogmi o Uznesenju na nebo. Ovaj nauk Crkve duboko ukorijenjen u njenoj predaji, govori nam kako Marija nakon zemaljskog života nije sahranjena u grob gdje bi trebala čekati uskrsnuće, nego je prema posebnoj milosti Božjoj dušom i tijelom uznesen na nebesku slavu. Iako ova istina nije direktno spomenuta nigdje u Svetom pismu, apostolska predaja i neprekidno vjerovanje Crkve svjedoče o njenoj istini, koju je papa Pio XII. i službeno 1. studenoga 1950. apostolskom konstitucijom *Munificentissimus Deus* proglasio dogmom.

Kada govorimo o Uznesenju Blažene Djevice Marije, potrebno je naglasiti kako se ne radi samo o jednom pobožnom događaju ili svetkovini, nego o istini koja svjedoči o Marijinoj ulozi i dostojanstvu kada je riječ o njezinom Bogomajčinstvu i o njezinoj svetosti. Budući da je sačuvana od svake ljage grijeha, te sveta i dostojna svake časti po Kristu, onda po Kristu i njezino tijelo po kojemu je On došao na zemlju, treba biti sačuvano od raspadanja i privedeno u vječnu slavu.

⁴⁹ Usp. Ivan BUJANOVIĆ, *Mariologija*, 34-65.

3.4.1. Temelj vjerovanja u Uznesenje

Crkva još od prvih vremena vjeruje kako je Marija zaista umrla. Premda Marija nije okaljana istočnim grijehom, smrt je po tom istom grijehu došla na svijet kao posljedica i Marija je bez obzira na bezgrešnost nije mogla izbjeći. Jedina razlika između Marijine smrti i smrti ostalih ljudi je u tome što za nju smrt ne predstavlja kaznu za grijehe, već samo prirodnu posljedicu smrtnosti tijela, koju je naslijedila od svojih roditelja. Prema predaji, Marija je umrla okružena apostolima koji su se na čudesan način okupili oko njenog odra. Nakon njene smrti sahranjena je blizu Getsemana, ali kad su apostoli trećeg dana otvorili grob, zatekli su samo njezine svite. Marija je dušom i tijelom bila uznesena na nebo⁵⁰.

3.4.2. Kristovo Uzašašće i Marijino Uznesenje

Bitno je naglasiti razliku između Kristova Uzašašća i Marijina Uznesenja. Krist je vlastitom snagom i moći uzašao na nebesa, jer je kao pravi Bog - čovjek imao vlast nad onim što će mu se dogoditi. Marija je, ipak, kao stvorenje, iako najuzvišenija od svih stvorenja, uznesena na nebo Božjom milošću. Nije uzašla svojom snagom, nego je uzeta, odnosno prenesena na nebo zbog svoga Sina.

Ova razlika nam jasno predočava da, iako je Marija prva među stvorenjima, ona ostaje stvorenje koje sve milosti i povlastice prima od Boga. Marijino uznesenje nije umanjilo Kristovo otkupiteljsko djelo, ono ga potvrđuje. Upravo jer je Krist savršeni otkupitelj, njegovo djelo otkupljenja u Mariji je doživjelo vrhunac. Marija je otkupljena na savršen način, ne samo po oslobođenju od grijeha, već i po oslobođenju od posljedica grijeha, a to je raspadanje tijela⁵¹.

3.4.3. Teološki argumenti u korist Uznesenja

Katolički nauk navodi nekoliko razloga zašto je bilo prikladno da Marija dušom i tijelom bude uznesena na nebo. Prvi razlog proizlazi iz Marijinog Bogomajčinstva jer je Krist preko Marije dobio ljudsku narav i postao čovjekom. Njezino tijelo koje je bilo dom samoga Boga nije moglo biti prepušteno raspadanju. Drugi razlog leži u Marijinoj potpunoj svetosti jer ona nije samo oslobođena istočnog grijeha, već je kroz cijeli život ostala čista i od svakog osobnog grijeha. Ta svetost, koja je nadilazila sva druga stvorenja

⁵⁰ Usp. Ivan BUJANOVIĆ, *Mariologija*, 89.

⁵¹ Usp. Ivan BUJANOVIĆ, *Mariologija*, 85-86.

zaslužila je posebnu nagradu. Budući da je Marija sačuvana od svake ljage grijeha za života, bilo bi očekivano da bude sačuvana i od posljedica grijeha koje dolaze po smrti. Treći razlog proizlazi iz njezine uske povezanosti s Kristom. Osim što je Marija bila združena s Kristom u trenutku njegova utjelovljenja, ona je s Njim ostala združena tijekom cijeloga njegovog života, a na poseban način tijekom njegove muke i smrti. Budući da je bila združena s Kristom u njegovoj patnji, očekivano je da bude združena s Njim i u njegovoj slavi i uskrsnuću. Prema predaji, kao što je Krist poslije smrti treći dan uskrsnuo od mrtvih i kasnije uzašao na nebo, tako je i Marija poslije smrti uznesena na nebesku slavu.

3.4.4. Svjedočanstva Predaje i bogoslužja

Iako Sveto pismo nigdje izričito ne govori o Marijinu uznesenju, apostolska predaja ipak ovu istinu čuva od najranijih dana. Sveti oci i Crkveni pisci iz različitih vremena svjedoče o vjeri u Marijino uznesenje. U osmom (8.) stoljeću se primjerice govori o *Marijinom Dormitui* – odnosno o Marijinom usnuću, izražavajući vjeru kako njeno tijelo nije ostalo u grobu. Crkvena liturgija još od najranijih vremena svetkovinu Uznesenja Marijina slavi s posebnom svečanošću. U istočnoj Crkvi se ova svetkovina spominje još u petom (5.) stoljeću, dok u rimskoj Crkvi predstavlja jednu od najvećih svetkovina posvećenih Blaženoj Djevici Mariji uopće. Sam naziv Uznesenje ili uspenje nam jasno govori o vjerovanju u Marijino tjelesno Uznesenje, a ne samo duhovno, odnosno duševno. Crkva je također odredila bdijenje i post uoči ovog blagdana, čime je dodatno naglasila njegovu svetost i važnost. Sve nam ovo svjedoči kako se ne radi o naknadno izmišljenom vjerovanju, već o istini koja je kroz cijelu povijest bila dio Crkve.

3.4.5. Zaključno

Uznesenje Blažene Djevice Marije predstavlja vrhunac njezinog zemaljskog života i konačno ostvarenje svih milosti i povlastica koje je primila od Gospodina. Uznesenje nije istina odvojena od ostalih marijanskih istina, nego je organski povezana s cijelim učenjem o njezinoj ulozi u djelu otkupljenja. Iako ova istina nije bila dogmatski definirana sve do 1950., kada ju je dogmom proglasio papa Pio XII., Crkva je u nju vjerovala i slavila je još od najranijih vremena.

Marijino uznesenje predstavlja nadu svim kršćanima. Ono što se na poseban način ostvarilo na Mariji čeka sve kršćane na kraju vremena – uskrsnuće tijela i život u vječnoj

slavi. Marija je, kao i uvijek, prva među otkupljenima, ona ide ispred i pokazuje put, a njezino Uznesenje predstavlja garanciju našega konačnog spasenja.

4. Sustavni govor o teološkoj istini: „Marija posrednica svih milosti“

Govor o Mariji posrednici svih milosti predstavlja jedno od važnijih i aktualnijih pitanja katoličke Mariologije. Ovaj govor ne pretpostavlja samo teološko poznavanje Božanske objave, nego i praktičnog života puka i njegovog utjecaja na pobožnost vjernika. Kako bismo razumjeli puni opseg i važnost govora o Mariji kao posrednici svih milosti, potrebno je istražiti njegove temelje u Svetom pismu, crkvenoj predaji, učiteljstvu Crkve te razmotriti teološke razloge i poteškoće koje su povezane s ovom teološkom istinom.

4.1. Marija posrednica svih milosti – općenito o pojmu i njegovo značenje

4.1.1. Bit posredništva

Posredništvo u najširem smislu značenja predstavlja djelatnost između dviju strana, pri čemu onaj koji posreduje spaja ono što je razdvojeno ili posreduje između strana koje su suprotstavljene. Kada govorimo specifično o posredništvu milosti, riječ je o djelovanju između Boga i čovjeka, pri čemu posrednik ima ulogu onoga koji ljude privodi k Bogu ili Božju milost posreduje ljudima.

Kristovom žrtvom na križu izvršen je čin otkupljenja svih ljudi. Kako bi ova konačna objava otkupljenja donijela korist pojedincu, potrebno ju je individualno primijeniti. Nužno je da milost otkupljenja siđe u dušu svakog pojedinca i da posvećujućom snagom održava božansko u nama, kako nas grešnost ne bi razdvojila od Boga. Ovaj proces stjecanja milosti ostvaruje se Božjom inicijativom koja vodi prema vječnom blaženstvu i potpunom oslobođenju od zla⁵².

4.1.2. Krist – jedini i prvotni posrednik

Prva i temeljna istina u kontekstu govora o Marijinu posredništvu je kako nijedna milost ne dolazi do čovjeka zaobilazeći Krista. Ako je milost plod Kristova otkupljenja, onda je Krist vrhovni djelitelj tih plodova. Svojom smrću na križu, Krist nije samo zaslužio sve milosti, nego je i njihov potpuni gospodar i darovatelj. Zato ističemo još jedanput kako se otkupljenje svakog pojedinog čovjeka – koje se odvija kroz milost – ne može ni početi ni završiti bez Krista.

Krist u svojim rukama ima sve božanske darove, stoga čovjek ne može primiti nikakvu milost ako ona ne dolazi preko vrhovnog posrednika Isusa Krista kako čitamo u Svetom

⁵² Usp. Stjepan BAKŠIĆ, „Marija – naša posrednica“, *Bogoslovska smotra* 16, (1928), 193.

Pismu, „*Sve je meni predao Otac moj*“ (Mt 11, 27). Tako s Kristom činimo jedno mistično tijelo. Kao što dijelovi tijela mogu opstati samo ako su povezani sa živčanim sustavom, tako i mi možemo ostvariti nadnaravni cilj života, samo ako ostanemo povezani s Kristom, odnosno ako dozvolimo da nas Krist poveže sa sobom vezom Božje milosti. Krist je jedini koji daje zaslužnu vrijednost našim djelima – *valorem meritorium*. Po tom darivanju, odnosno po Kristovom djelu otkupljenja možemo se približiti Svevišnjem. Dakle, naša su djela kod Gospodina vrijedna onoliko koliko vrijede u Kristu i koliko su izvršena u i od Njega darovanim milostima⁵³.

4.1.3. Mogućnost podređenog posredništva

Jasno ističemo kako je Krist naš posrednik i odvjetnik. Posrednik je onaj koji spaja dvije međusobno odijeljene i nepoznate stvari, dok je odvjetnik onaj koji okrivljenu stranu zagovara kod suca. Tako Krist dijeli milosti – zaslužene po otkupiteljskom činu – i time približava nebo i zemlju, a kao odvjetnik nas zagovara kod Oca moleći za smilovanje nad grešnicima. On svoju posredničku službu na nebesima vrši tako što Ocu prikazuje vlastito čovječstvo koje je uzeo radi ljudi i po kojemu je izvršio otkupljenje, te iskazujući Ocu želju koja teži prema spasenju svih ljudi.

Ipak, kad je riječ o posredovanju milosti, uz Kristovo prvotno posredništvo postoje i drugi posrednici. Zapravo, svaki čovjek može biti posrednik kod Boga za druge ljude. U Pavlovoj poslanici Rimljanima čitamo: „*Ali zaklinjem vas, braćo, Gospodinom Isusom Kristom i ljubavlju Duha: suborci mi budite u molitvama Bogu upravljenima za me*“ (Rim 15, 30); kao i u Poslanici Solunjanima: „*Zahvaljujemo uvijek Bogu za sve vas i bez prestanka vas se sjećamo u svojim molitvama.*“ (1 Sol 1, 3). Ovi nam tekstovi svjedoče o važnosti i mogućnosti da pored Krista, ali u Kristu posredničku ulogu mogu imati i ljudi⁵⁴.

4.2. Biblijsko utemeljenje Marijinog posredništva

Ako tražimo svetopisamsko utemeljenje za Marijino posredništvo onda možemo reći kako ono nudi dva vida prema kojima Mariju možemo prepoznati kao posrednicu svih milosti. Jedan vid je takav da ne možemo sa sigurnošću shvatiti radi li se o utemeljenju istine Marija – posrednica, a drugi vid je takav da nam, doduše ne izričito, Marijino posredništvo prikazuje kao istinu. U zaključnom dijelu rada cilj nam je naglasak staviti

⁵³ Usp. Stjepan BAKŠIĆ, „Marija – naša posrednica“, 193-194.

⁵⁴ Usp. Stjepan BAKŠIĆ, „Marija – naša posrednica“, 194-195.

na biblijske tekstove preko kojih bismo mogli shvatiti utemeljenim teološki govor o Mariji kao posrednici svih milosti.

4.2.1. Marijino posredništvo na svadbi u Kani Galilejskoj

Čudo na svadbi u Kani (usp. Iv 2,1-12), prvo je čudo i ujedno poticajna snaga apostolima pred njihov put nasljedovanja Krista. Zbog toga je vrlo bitna slika prema kojoj Marija izričito posreduje, kako čitamo u ovome odlomku. Početak Kristovog djelovanja nije ovisan o Mariji, ali ona je ta koja je sjedinjena s Kristom, koja s Njim ima poseban odnos, i tako potiče, odnosno posreduje između Krista i onih koji Ga trebaju. Prema tome, prvo Kristovo čudo na svadbi u Kani predstavlja vezu između Krista i Crkve, pri čemu Marija ima važnu posredničku ulogu.

Govoreći o Marijinom posredništvu na svadbi u Kani galilejskoj zaključno možemo reći „ono, što je Marija radila u Kani, označuje nam dakle njezinu službu u posvećivanju duša. Kao što je ondje posredovala kod Sina, tako posreduje i sada moleći za nas sve milosti“⁵⁵.

4.2.2. Isusov govor s križa u Ivanovom evanđelju

Biblijsko utemeljenje govora o Mariji kao posrednici svih milosti možemo naći i u Isusovom govoru upućenom Ivanu i majci Mariji s križa: „*reče majci: »Ženo! Evo ti sina!« Zatim reče učniku: »Evo ti majke!«*“ (usp. Iv 19,26). Kako bismo razumjeli zbog čega nam ovaj odlomak služi kao biblijsko utemeljenje govora o Mariji kao posrednici svih milosti potrebno je pojasniti što znači da je prema Isusu Marija majka Ivanova.

Jedan dio bibličara smatra kako u ovom kontekstu Isus misli na Mariju kao majku samo u smislu one koju Ivan treba paziti. Dakle, Isus stavlja Mariju i Ivana u majčinsko – sinovski odnos samo iz praktičnih razloga kako bi im bilo lakše nastaviti živjeti. Međutim, teško da je samo ovakvo tumačenje točno. Isus ovu rečenicu izgovara neposredno prije smrti na križu. To sigurno nije trenutak dijeljenja praktičnih savjeta, nego najsvečaniji mogući trenutak u kojemu je Krist preko Ivana ostavio Mariju za majku svim ljudima. Shvativši ovo na ispravan način možemo zaključiti kako je „Marija pod križem proglašena univerzalnom majkom čovječanstva“⁵⁶.

Dakle, prema ovom biblijskom spisu, Marija je naša majka, ne u fizičkom nego u duhovnom smislu. Ako nam je majka u duhovnom smislu, cilj joj je odgajati svoju djecu

⁵⁵ Stjepan BAKŠIĆ, „Marija – naša posrednica“, 332.

⁵⁶ Stjepan BAKŠIĆ, „Marija – naša posrednica“, 335.

u vjeri. Pa se postavlja pitanje kako će drugačije odgajati djecu u vjeri, ako ne posredujući milosti⁵⁷.

4.3. Teološke poteškoće

Kada govorimo o Mariji posrednici svih milosti bilo bi dobro spomenuti i neke poteškoće koje predstavljaju izazov po pitanju teološkog utemeljenja ove istine. Neke od njih potječu iz samog Svetog pisma, a neke se pripisuju kasnijim ili ranijim vremenima Crkve. Mi ćemo se u nastavku držati govora o poteškoćama proizišlim iz Svetog pisma.

4.3.1. Poteškoća oko Kristova posredništva prema 1 Tim 2, 5

Prvu teološku poteškoću možemo naći kod apostola Pavla koji piše: „*jedan je Bog, jedan je i posrednik između Boga i ljudi, čovjek – Krist Isus*“ (1 Tim 2, 5). Iz čega izvire pitanje: kad bi Marija doista bila posrednica svih milosti, bi li ta teološka istina doista bila suprotstavljena Svetom pismu, a samim time i crkvenom nauku?

Odgovor na ovu poteškoću treba tražiti kroz ispravan način shvaćanja Kristovog i Marijinog posredništva. Krist je naš jedini i prvotni posrednik, jer nikakvo posredništvo ne postoji ako nije utemeljeno u i na Kristu. Prema tome, Marija je posrednica svih milosti samo ako je njezino posredništvo drugotno, odnosno ako je utemeljeno na Kristovom posredništvu. Zaključno ističemo kako je Marija posrednica svih milosti onoliko koliko posreduje milosti koje dolaze od Krista ili koje proizlaze iz Njegovog posredništva.

4.3.2. Izostavljanja Marije u govoru o milosti kod Pavla i Ivana?

Drugu teološku poteškoću možemo naći kod svetog Pavla i kod svetog Ivana, odnosno u nekim Pavlovim poslanicama i Ivanovom evanđelju. Postavlja se pitanje: kako to da ova dva sveta pisca – koja su toliko govorila o otajstvu milosti – nigdje ne spominju Mariju kao posrednicu milosti? Zar ne bi bilo primjereno spomenuti i nju u kontekstu posredovanja milosti, ako ona to doista i jest!

Kako bismo ponudili što bolji odgovor na ovo pitanje, potrebno je shvatiti kontekst njihovog pisanja. U novonastaloj situaciji, u postpashalnom vremenu, sveti pisci su trebali prvenstveno pisati o Kristu, što i opravdava naglašavanje Krista i njegovog otkupiteljskog djela kao prvenstvenog načina posredovanja spasenja svijetu o kojemu govori i prva (jeruzalemska) zajednica, a kasnije i Crkva. No, to naglašavanje Krista nikako ne znači izostavljanje ili umanjivanje Marijine uloge u povijesti spasenja.

⁵⁷ Usp. Stjepan BAKŠIĆ, „Marija – naša posrednica“, 331-338.

4.3.3. Zaključno

Govoreći o teološkoj istini Marije posrednice svih milosti, ključno je prisjetiti se još jedanput govora o posredništvu općenito. Samo tako možemo ispravno shvatiti odnos Krista kao prvotnog posrednika i Marije kao drugotne posrednice iz čega proizlazi i aktualnost teme koja Blaženu djevicu vidi i predstavlja kao posrednicu svih milosti.

Kako bismo ispravno shvatili, te branili istinitost govora o Mariji kao posrednici nužno je pozvati se na biblijske izvore koji kroz događaj iz Kane Galilejske i s Golgote predstavljaju posredničku ulogu Djevice, pa je teološka istina o Njoj kao posrednici svih milosti itekako biblijski utemeljena.

Iako je kroz povijest proučavanje teološke istine „Marije posrednice svih milosti“ bilo i teoloških poteškoća, kao primjerice one, u kojoj se navodi kako se u Svetom pismu Marija nigdje izrijeком ne spominje u svojstvu posrednice, jasno ističemo kako ova istina itekako može biti teološki utemeljena.

Zaključak

Prolazeći kroz bogatu teološku vrijednost posredništva, od njegovih starozavjetnih počela, preko vrhunca u Isusu Kristu, pa sve do uloge Blažene Djevice Marije, došli smo do spoznaje koja potvrđuje temeljnu tezu našeg rada: Marijino posredništvo ne predstavlja umanjenje ili konkurenciju Kristovom jedinstvenom posredništvu, već je njegovo savršeno ostvarenje i izraz ispravnog čovjekovog odgovora Bogu unutar povijesti spasenja.

Analiza je pokazala kako je posredništvo kroz cijelu povijest spasenja bilo način konstantnog Božjeg milosnog djelovanja. Od Mojsija koji posreduje Zakon i Savez, preko proroka koji navješćuju Božju riječ, do konačne punine u Kristu, posredništvo je uvijek bilo sredstvo kojim Bog ostvaruje svoj spasenjski plan s ljudima. Kristovo posredništvo, međutim, nadilazi sve dotadašnje oblike jer se u Njemu božanska i ljudska narav sjedinjuju u jednoj božanskoj osobi. Ova hipostatska unija, kako su je promišljali crkveni oci, čini Krista jedinim i neponovljivim posrednikom čije djelovanje ima univerzalni spasenjski doseg.

Ključno otkriće našeg istraživanja jest razumijevanje kako Marijino posredništvo proizlazi iz hipostatskog sjedinjenja u Kristu i otajstva utjelovljenja. Marija nije posrednica mimo Krista ili uz Krista, već u Kristu i po Kristu. Njezino Bogomajčinstvo postavlja ju u jedinstveni odnos s Otkupiteljem – ona je Majka onoga u kojem se sjedinjuju nebo i zemlja, Bog i čovjek. Sve njezine privilegije: Bezgrješno začeće, Trajno djevičanstvo, Uznesenje na nebo, proizlaze iz te temeljne činjenice i služe jedinom cilju – biti u potpunosti otvorena i združena s Kristovim spasenjskim djelom.

Kristološka i ekleziološka analiza Marijinog posredništva pokazala je kako je Mariologija neodvojiva od pravilnog razumijevanja kako Krista tako i Crkve. Marija je, kako su to izrazili neki teolozi, praslika i uzor Crkve. Kao što Crkva nije konkurencija Kristu, već Njegovo mistično tijelo, tako ni Marija ne konkurira Kristovu posredništvu već ga prima, prosljeđuje i konkretno ostvaruje. U dramatičnom odnosu između božanske i ljudske slobode, Marijin „*fiat*“ predstavlja savršen odgovor stvorenja na Božji poziv – odgovor kojim ulazi u otajstvo posredovanja milosti.

Četiri marijanske dogme koje smo pojedinačno razmotrili čine cjelovitu sliku njezine uloge u povijesti spasenja. Bogomajčinstvo je temelj svega – u njemu se očituje kako je Marija doista Majka Boga, što potvrđuje pravu božansku narav Krista. Trajno djevičanstvo svjedoči o nadnaravnom karakteru utjelovljenja i o Marijinom potpunom posvećenju Bogu. Bezgrješno začeće pokazuje kako je Bog mogao stvoriti čisto prebivalište za svoga Sina, pri čemu je i sama Marija otkupljena po Kristu, samo na savršeniji način. Konačno, Uznesenje na nebo predstavlja eshatološki vrhunac – u Mariji vidimo što čeka sve otkupljene na kraju vremena.

Sustavna analiza teološke istine o Mariji kao posrednici svih milosti pokazala je kako ova istina ima čvrsta biblijska, patristička i dogmatska utemeljenja. Događaji u Kani Galilejskoj i Isusove riječi s križa nisu marginalni detalji, već ključni trenutci za razumijevanje Marijinog posredništva koje je sam Krist želio i ustanovio. Poteškoće i prigovori koje smo razmotrili, posebno oni vezani uz Pavlove riječi o Kristu kao jedinom posredniku, razriješeni su pravilnim razumijevanjem odnosa između prvotnog Kristovog i drugotnog Marijinog posredništva.

Važno je naglasiti kako govor o Marijinom posredništvu nije samo teološka špekulacija već ima i duboke duhovne i pastoralne implikacije. Marija kao posrednica svih milosti nije udaljena nebeska kraljica, već brižna majka koja svoju djecu vodi k Sinu. Njezino posredništvo čini Kristovu milost pristupačnijom i bližom ljudskom iskustvu, ne zato što je Krist nedostatan, već što je Bog odabrao djelovati kroz ljudsku posredničku ulogu.

Ovo istraživanje također potvrđuje kako je Mariologija nezaobilazan dio cjelovite katoličke teologije. Zanemarivanje ili umanjivanje Marijine uloge ne vodi boljem razumijevanju Krista, već naprotiv, vodi osiromašenju Kristologije i Ekleziologije. Istinska Kristologija mora uključivati mariološku dimenziju, jer se utjelovljenje ne može razumjeti bez Marije koja je rekla „da“ Božjem planu spasenja.

Gledano u perspektivi suvremenog ekumenskog dijaloga, istraživanje pokazuje kako bi pravilno razumijevanje Marijinog posredništva moglo biti mostom, namjesto kamenom spoticanja. Kada se jasno naglasi kako Marija sve milosti prima od Krista i sve nas tako vodi Kristu, mnoge ekumenske zamjerke mogle bi biti razriješene. Marijino posredništvo nije dodatak Evanđelju, već dublje razumijevanje punine otkrivenja.

U konačnici, teološka istina o Mariji kao posrednici svih milosti poziva nas da u vlastitom životu ostvarimo ono što je ona savršeno ostvarila – potpunu otvorenost Božjoj volji i potpunu združenost s Kristovim spasenjskim djelom. Ona ne stoji između nas i Krista kao prepreka, već nam je Majka i pratilja na putu prema Kristu. Njezino posredništvo je izraz Božje pedagoške mudrosti koja je htjela da na našem putu spasenja imamo Majku koja nam pruža konkretnu potporu.

Budućnost Mariologije leži u još dubljoj integraciji s Kristologijom i Ekleziologijom, izbjegavajući krajnosti maksimalizma i minimalizma. Mariju treba razumjeti – ni više ni manje nego – kako ju Crkva razumijeva, kao prvu među otkupljenima, majku Crkve, prasluku vjere i savršenu učenicu svoga Sina. Njezino posredništvo ostaje trajni dar Crkvi i znak za sve koji traže spasenje.

Ovo istraživanje pokazalo je kako je govor o Marijinom posredništvu daleko od zaključenog. Nova teološka promišljanja, nove povijesne spoznaje i nove pastoralne potrebe zahtijevaju kontinuirano produbljivanje i razumijevanje ove istine. A temelj ostaje nepromijenjen: Marija je posrednica jer je majka Posrednika, i svaka milost koju posreduje dolazi od Krista i vodi k Njemu.

BIBLIOGRAFIJA

- AUGUSTIN, Aurelije, *Ispovijesti VI*. Zagreb: Kršćanska sadašnjost, 1987.
- BAKŠIĆ, Stjepan, „Marija – naša posrednica“ *Bogoslovska smotra* 16 (1928), 326. – 353.
- BUJANOVIĆ, Ivan, *Mariologija, Nauk katoličke Crkve o Blaženoj Djevici Mariji materi Božjoj*. Zagreb: Sveučilišna knjižara Fr. Stupana, 1899.
- DENZINGER, Heinrich, HUNERMAN, Peter, *Zbirka sažetaka vjerovanja definicija i izjava o vjeri i čudoređu*. Đakovo: Karitativni fond UPT „ne živi čovjek samo o kruhu“, 2002.
- FILIĆ, Andrea, „Kristološki naglasci govora o Božjem milosrđu u promišljanjima izabranih crkvenih otaca“. *Nova prisutnost* 15 (2017), 343. – 361.
- MATELJAN, Ante. „Svećeništvo kao posredništvo biti između Boga i ljudi“. *Vrhbosnensia* 13 (2009), 161. – 181.
- MANDAC, Marijan, *Bazilije VELIKI, Duh Sveti, prijevod, uvod i bilješke*. Makarska: Služba Božja, 1977.
- MANDAC, Marijan, *Leon VELIKI, Govori, prijevod, uvod i bilješke*. Makarska: Služba Božja, 1993.
- NYSSENUS, Gregorius, *De beatitudinibus*. Paris: Patrologiae cursus completus, 1886.
- ODOBAŠIĆ, Božo. „Proroci graditelji boljega svijeta: Božo Lujić, Starozavjetni proroci, Priručnici 74, Kršćanska sadašnjost, Zagreb 2004., 455 str.“. *Vrhbosnensia* 8 (2004), 445. – 449.
- ODRLJIN, Miljenko. „Mojsije u židovskoj bibliji“. *Služba Božja* 51 (2011), 286. – 296.
- PIO IX. „Prijevod bule Ineffabilis Deus“. *Služba Božja* 4 (2004), 76. – 90.
- RAGUŽ, Ivica. „Hans Urs von Balthasar i Karl Rahner o Blaženoj Djevici Mariji“. *Bogoslovska smotra* 79 (2009), 813. – 845.
- REBIĆ, Adalbert. „Uloga i zadaća proroka u Izraelu“. *Crkva u svijetu* 9 (1974), 334. – 338.
- ŠAGI – BUNIĆ, Tomislav Janko, *Kristologija Prokla Carigradskog*. Zagreb: Kršćanska sadašnjost, 2009.

Izjava o autentičnosti završnog rada

Ja TOMISLAV ČARAPINA, broj indeksa (matični broj) 07/2020, upisan na Katolički bogoslovni fakultet Univerziteta u Sarajevu izjavljujem da sam autor cjelovitog konačnog teksta završnog rada pod naslovom:

**ZNAČENJE TEOLOŠKE ISTINE – „MARIJA POSREDNICA SVIH MILOSTI“ – ZA
POSLANJE CRKVE**

te da taj tekst nije korišten i prijavljen kao završni rad na nekom drugom Sveučilištu.

Izjavljujem da u izradi završnog rada nisam prekršio Etički kodeks Univerziteta u Sarajevu, kao ni *Etički kodeks Katoličkog bogoslovnog fakulteta Univerziteta u Sarajevu* (čl. 7, točka 6a), koje se tiču plagiranja, a koje su mi poznate.

Nadalje, svjestan kaznenih mjera predviđenih važećim zakonima, vlastitom odgovornošću, izjavljujem da dokument teksta koji se nalazi na CD-u, dostavljen zajedno s uvezanim završnim radom, u cijelosti odgovara samome tekstu završnog rada.

Izjavljujem da sam upoznat s predviđenim mjerama u slučaju plagiranja i lažne izjave.

potpis studenta